

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3642>

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ* DETERMINATION OF ENVIRONMENTAL LITERACY LEVELS OF CLASSROOM TEACHERS AND ITS ANALYSIS WITH REGARD TO SOME VARIABLES

Ahmet UYAR**
Ahmet TEMİZ***

Öz

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma modellerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Hatay ilinde aktif görev yapan 132 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kışoğlu (2009, 110-115) tarafından geliştirilen çevre okuryazarlığı ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapmanın yanı sıra bağımsız gruplar t-testi, one-way ANOVA ve tamhane testleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinde cinsiyet, hizmet yılı, okulun bulunduğu yerleşim birimi, çevre ile ilgili bilgi edinilen kaynak değişkenlerine göre anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çevre eğitimi almayan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin çevre eğitimi alan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak hizmet yılı 16 yıl ve üstü olan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin; hizmet yılı 0-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl olan sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Eğitimi, Çevre Okuryazarlığı, Sınıf Öğretmenleri.

Abstract

Aim of this study was to determine environmental literacy levels of classroom teachers and to analyze it with regard to some variables. In the study, survey model - one of the quantitative research models - was employed. The sample of the study was 132 classroom teachers working actively in Hatay province of Turkey. The environmental literacy scale developed by Kışoğlu (2009, 110-115) was used as data collection tool. In data analysis, frequency, percentile, academic mean and standard deviation, independent samples t-test, one-way ANOVA and integer tests were employed. According to the results of the research, it was found that environmental literacy levels of the classroom teachers were high. It was also concluded that there were not any significant differences among the classroom teachers in terms of gender, seniority, location of the school and sources from which information about environment were obtained. On the other hand it was revealed that environmental literacy levels of the classroom teachers who had not received environmental education were higher than the ones who had received it. Finally, it was found that environmental literacy levels of the classroom teachers with seniority of 16 years and over were higher than of the classroom teachers with seniority of 0-5 years, 6-10 years and 11-15 years.

Keywords: Environmental Education, Environmental Literacy, Classroom Teachers.

* Bu çalışma 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda özet bildiri olarak sunulan çalışmanın genişletilmiş halidir.

** Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.

*** Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.

1. GİRİŞ

Çevre, insan yaşamında en önemli öğelerden biridir. İnsanın bir parçası olduğu çevrenin korunması yaşamın devamı için oldukça önemlidir. Ancak insanoğlu çevrenin kullanımı ve korunması noktasında çok bencil ve acımasız davranarak çevre üzerinde büyük yıkımlara sebep olmuştur (Ergün, 2009, 57). Bu yıkım ve tahribatlar zamanla çevrenin kirlenmesine ve doğal dengenin bozulmasına sebep olmuştur. Çevre kirliliğinin önlenmesi ve doğal dengenin korunması, gelecek nesillere sürdürülebilir bir çevre bırakabilme adına oldukça önemlidir. Sürdürülebilir bir çevre için bireylerin iyi bir çevre bilincine sahip olması gerekmektedir. Çevreye karşı sorumluluklarını bilen, çevre bilinci yüksek bireyler yetiştirmek de ancak etkili bir çevre eğitimi ile mümkündür.

Çevre eğitimi; bir bütün olarak çevre ile ilgili sorunlara karşı ilgili ve duyarlı, gerek bireysel gerekse toplu olarak çevresel sorunların çözümüne ve oluşumunun önlenmesine ilişkin çalışmalar yapabilecek bilgi, beceri, motivasyon ve davranışa sahip bir toplum oluşturma sürecidir (Öztürk v.d., 1998 akt. Karatekin ve Aksoy, 2012, 1424; Karakuyu, 2018, 504). Çevre eğitiminin en önemli amacı ise, toplum içerisinde çevrenin korunması noktasında arzulu ve yaptığı davranışlarla çevreye verilen zararların azaltılması için gerekli sorumluluğu taşıyabilecek bilince sahip çevre okuryazarı bireyler yetiştirilmesidir (Roth, 1992, 1; Tuncer v.d., 2008 akt. Gürbüz, Kışoğlu, Alaş ve Sülün, 2011, 2).

Çevre okuryazarlığı kavramı literatürde ilk olarak Roth(1992, 1) tarafından gündeme getirilmiştir. Roth(1992, 1) çevre okuryazarlığını; çevreyi anlama ve yorumlama kapasitesinin yanı sıra çevrenin sürdürülebilirliği, yeniden imarı ya da iyileştirilebilmesi adına yapılması gereken davranışlar olarak tanımlamaktadır. Moseley'e (2000, 23) göre ise çevre okuryazarlığı sadece çevresel sorunlar hakkında bilgiye sahip olmak, bu sorunların sebep olduğu problemler ile ilgili olarak kaygı duymak veya tek bir çevresel sorunu çözmeye yönelik davranış göstermek değildir. Çevre okuryazarlığı, çevresel sorunlara yönelik farkındalık ile başlayan, bu çevre sorunlarından dolayı kaygı duyma ve çözüme yönelik bilgiye sahip olma ile devam eden, bu sorunları çözmeye yönelik davranışları gösterme ile son bulan bir süreçtir.

Çevre okuryazarlığıyla ilgili çalışmalar incelendiğinde; genellikle öğretmen adayları üzerinde çalışmaların olduğu görülmektedir (Kışoğlu, 2009, 64; Sevinç v.d., 2010, 76; Teksöz, Şahin ve Ertepinar, 2010, 307; Karatekin ve Aksoy, 2012, 1423; Artun, Uzunöz ve Akbaş, 2013, 1; Koç ve Karatekin, 2013, 139; Kıyıcı, Yiğit ve Darçın, 2014, 17). Bu çalışmalarda öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin genellikle orta düzeyde olduğu görülmektedir (Kışoğlu, 2009, 81; Karatekin ve Aksoy, 2012, 1423; Koç ve Karatekin, 2013, 139). Öğretmenlerin çevre okuryazarlığının ele alındığı Erbasan'ın (2018, 62-84) yaptığı çalışma dışında bir çalışmaya rastlanmamıştır. Erbasan (2018, 62-84) çalışmasında; sınıf öğretmenlerinin çevresel bilgi ve davranış düzeylerinin orta, çevresel tutum düzeylerinin yüksek ve çevre okuryazarlık düzeylerinin ise orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir.

Çevre sorunlarının önlenmesi için çabalayan, çevreye karşı duyarlı ve bilinçli özetle çevre okuryazarı bireylerin yetiştirilmesi sürdürülebilir bir çevre için oldukça önemlidir. Bu bağlamda çevre bilincinin oluşturulduğu ilköğretim seviyesinde bu bilinci kazandıracak sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarı bireyler olmaları beklenmektedir. Bu sebeple sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri merak konusu olmuştur. Literatürde öğretmenlerin çevre okuryazarlığına yönelik oldukça az çalışma olduğundan çalışmanın alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şunlardır:

- 1) Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri nasıldır?
- 2) Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri cinsiyete göre değişmekte midir?
- 3) Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri çevre eğitimi alma durumlarına göre değişmekte midir?
- 4) Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri hizmet yıllarına göre değişmekte midir?
- 5) Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri yaşanan yerleşim birimine göre değişmekte midir?
- 6) Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri çevre ile ilgili bilgilerin elde edildiği kaynağa göre değişmekte midir?

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma yapılırken uygulanan yöntemle ilişkin bilgiler verilmektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri bazı değişkenler açısından incelendiği için nicel araştırma modellerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; tutum, görüş, olgu ve olayların ayrıntılı bir biçimde betimlendiği çalışmalardır (Tanrıöğen, 2014, 65).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Hatay ilinde görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise çalışmaya gönüllülük esasına dayalı olarak katılan ve Hatay ilinde aktif görev yapan 132 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken amaca bağlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu seçim yönteminde araştırmacı, araştırmaya kimlerin seçileceği noktasında kendi yargısını kullanarak araştırmanın amacına en uygun olan örnekleme alır (Balci, 2005, 43).

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kışoğlu (2009, 110-115) tarafından geliştirilen çevre okuryazarlığı ölçeği kullanılmıştır. Ölçek çevre okuryazarlığının alt boyutları olan bilgi, tutum, davranış ve algı şeklinde dört alt boyuttan oluşmaktadır.

2.3.1. Çevresel Bilgi Alt Boyutu

Ölçeğin bu alt boyutu, öğretmenlerin çevre ve çevresel sorunlar hakkındaki bilgilerini ölçmek amacıyla hazırlanmış 20 adet çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan soruların her birinin 4'er seçeneği bulunmaktadır. Her bir doğru sorunun doğru cevabı 1, yanlış cevabı 0 şeklinde puanlanmıştır. Araştırma kapsamında yapılan çalışmada ölçeğin bilgi alt boyutunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (α) .81 olarak hesaplanmıştır.

2.3.2. Çevresel Tutum Alt Boyutu

Ölçeğin bu alt boyutu, öğretmenlerin çevreye yönelik tutumlarını tespit etmek amacıyla kullanılmıştır. 5'li likert tipinde (5: Kesinlikle Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 2: Katılmıyorum, 1: Kesinlikle Katılmıyorum) hazırlanan ölçek 14'ü olumlu ve 4'ü olumsuz madde olmak üzere 18 maddeden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında yapılan çalışmada ölçeğin tutum alt boyutunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (α) .84 olarak hesaplanmıştır.

2.3.3. Çevresel Davranış Alt Boyutu

Ölçeğin bu alt boyutu, öğretmenlerin çevreye yönelik davranışları ne sıklıkta yaptıklarını tespit etmek amacıyla kullanılmıştır. 3'lü likert tipinde (3: Her Zaman, 2: Ara Sıra, 3: Hiçbir Zaman) hazırlanan ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında yapılan çalışmada ölçeğin davranış alt boyutunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (α) .86 olarak hesaplanmıştır.

2.3.4. Çevresel Algı Alt Boyutu

Ölçeğin son alt boyutu ise öğretmenlerin çevresel sorunlara yönelik ilgilerini kendilerine puan vererek değerlendirmeleri amacıyla kullanılmıştır. 1'den 5'e kadar derecelendirilmiş şekilde hazırlanan ölçek 3 maddeden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında yapılan çalışmada ölçeğin algı alt boyutunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (α) .88 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçek uygulandıktan sonra veriler SPSS paket programına aktarılarak toplam puanlar hesaplanmıştır. Ölçekte verilerin normalliğine bakılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık bileşenlerine sahip olma düzeylerini tespit etmek için tüm alt boyutların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine bakılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık bileşenlerine sahip olma düzeyleri arasında cinsiyetlerine ve çevre eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Hizmet yılı, okulun bulunduğu yerleşim birimi ve çevreyle ilgili bilgilerin elde edildiği yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü ANOVA testi ve tamhane testleri kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın alt amaçlarına cevap bulmak amacıyla yapılan analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi olan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerini tespit etmek amacıyla aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda elde edilen bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Okuryazarlık Düzeyleri

Çevre Okuryazarlığının Bileşenleri		Düşük	Orta	Yüksek	\bar{X}	S
Bilgi	Aralık	0-6	7-13	14-20	15.24	2.79
	f	2	22	108		
	%	2.3	15.9	81.8		
Tutum	Aralık	18-42	43-66	67-90	77.53	11.47
	f	3	10	119		
	%	2.3	7.5	90.2		
Davranış	Aralık	20-33	34-46	47-60	45.65	6.24
	f	3	68	61		
	%	2.3	51.5	46.2		
Algı	Aralık	3-7	8-11	12-15	11.80	2.08
	f	4	45	83		
	%	3.03	34.09	62.87		
Toplam	Aralık	41-89	90-138	139-185	150.23	17.24
	f	2	18	112		
	%	1.5	13.7	74.8		

Tablo 1’de görüldüğü üzere çevresel bilgi testinde 0-6 puan arası düşük, 7-13 puan arası orta ve 14-20 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çevresel bilgi ölçeğinden aldıkları toplam puanların ortalamasına ($\bar{X} = 15.24$) bakıldığında sınıf öğretmenlerinin çevresel bilgi düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tutum ölçeğinde 18-42 puan arası düşük, 43-66 puan arası orta ve 67-90 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çevresel tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanların ortalamasına ($\bar{X} = 77.53$) bakıldığında sınıf öğretmenlerinin çevresel tutum düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Davranış ölçeğinde 20-33 puan arası düşük; 34-46 puan arası orta ve 47-60 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çevresel davranış ölçeğinden aldıkları toplam puanların ortalamasına ($\bar{X} = 45.65$) bakıldığında sınıf öğretmenlerinin çevresel davranış düzeylerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Algı ölçeğinde 3-7 puan arası düşük; 8-11 puan arası orta ve 12-15 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çevresel davranış ölçeğinden aldıkları toplam puanların ortalamasına ($\bar{X} = 11.80$) bakıldığında sınıf öğretmenlerinin çevresel davranış düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Ölçekten elde edilen puanların genel ortalamasına bakıldığında sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri ortalamasının ($\bar{X} = 150.23$) yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Çevre Okuryazarlık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Çevre Okuryazarlığı	Kadın	74	149.16	19.27	130	-.806	.422
	Erkek	58	151.60	14.28			

Tablo 2 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bağımsız gruplar t-testi sonucunda sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($t_{(130)} = -.806, p > .05$).

Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin çevre eğitimi alma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Çevre Okuryazarlık Düzeylerinin Çevre Eğitimi Alma Durumuna Göre Sonuçları

Değişken	Çevre Eğitimi Alma Durumu		N	\bar{X}	S	sd	t	P
	Aldım	Almadım						
Çevre Okuryazarlığı	Aldım		37	143.89	23.08	46.24	-2.177	.035
	Almadım		95	152.70	13.71			

Tablo 3'e göre sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin çevre eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{(46,24)} = -2.177, p < .05$). Ortalamalara bakıldığında çevre eğitimi almayan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlığı ($\bar{X} = 152.70$) ortalamalarının çevre eğitimi alan öğretmenlerin çevre okuryazarlığı ($\bar{X} = 143.89$) ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir. Buradan çevre eğitimi almayan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlığı düzeylerinin çevre eğitimi alan sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin hizmet yılı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla One Way ANOVA testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda hizmet yılı değişkenine ait betimsel veriler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Hizmet Yılı Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Değişken	Grup	Hizmet Yılı	N	\bar{X}	S
Çevre Okuryazarlığı	1	0-5 Yıl	11	139.72	29.87
	2	6-10 Yıl	21	141.61	19.82
	3	11-15 Yıl	9	140.33	18.08
	4	16 Yıl ve üstü	91	154.47	12.58

Tablo 4'te sınıf öğretmenlerinin hizmet yılına göre çevre okuryazarlık düzeyi ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan One Way ANOVA testi sonucu Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Hizmet Yılı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Varyans Kay.	KT	sd	KO	F	p	Fark
Çevre Okuryazarlığı	Gruplar Arası	5289.904	3	1763.301	6.707	.000	1-4, 2-4, 3-4
	Gruplar İçi	33653.816	128	262.920			
	Toplam	38943.720	131				

Tablo 5 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin hizmet yılına göre çevre okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir [$F_{(3,128)} = 6.707, p < .05$]. Veriler homojen dağılım göstermediği için gruplar arasındaki fark tamhane testi sonuçlarına göre belirlenmiştir. Tamhane testi sonuçlarına göre hizmet yılı 16 yıl ve üstü olan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin; hizmet yılı 0-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl olan sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin okulun bulunduğu yerleşim birimi değişkenine göre anlamlı değişim gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Okulun Bulunduğu Yerleşim Birimi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Değişken	Grup	Okulun Yeri	N	\bar{X}	S
Çevre Okuryazarlığı	1	Köy ve Kasaba	19	142.94	25.60
	2	İl	47	149.02	17.72
	3	İlçe	66	153.19	13.02

Tablo 6'da sınıf öğretmenlerinin okulun bulunduğu yerleşim birimine göre çevre okuryazarlık düzeyi ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan One Way ANOVA testi sonucu Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Okulun Bulunduğu Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Varyans Kay.	KT	sd	KO	F	p	Fark
Çevre Okuryazarlığı	Gruplar Arası	1657.354	3	828.677	2.867	.061	
	Gruplar İçi	37286.365	129	289.042			

Toplam 38943.720 131

Tablo 7'ye göre sınıf öğretmenlerinin okulun bulunduğu yerleşim birimine göre çevre okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(3,129)} = 2.867, p > .05$]. Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin çevreyle ilgili bilgi edinilen kaynak değişkenine göre anlamlı değişim gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel veriler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Çevreyle İlgili Bilgi Edinilen Kaynak Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Değişken	Grup	Bilgi Kaynağı	N	\bar{X}	S
Çevre Okuryazarlığı	1	İnternet	73	149.46	20.08
	2	Gazete-Dergi	23	154.52	9.21
	3	TV-Radyo	36	149.05	14.64

Tablo 8'de sınıf öğretmenlerinin çevreyle ilgili bilgi edinilen kaynağa göre çevre okuryazarlık düzeyi ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan One Way ANOVA testi sonucu Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Çevreyle İlgili Bilgi Edinilen Kaynak Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Varyans Kay.	KT	sd	KO	F	p	Fark
Çevre Okuryazarlığı	Gruplar Arası	515.927	2	257.964	.866	.423	
	Gruplar İçi	38427.792	129	297.890			
	Toplam	38943.720	131				

Tablo 9'da görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin çevreyle ilgili bilgi edinilen kaynağa göre çevre okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(2,129)} = .866, p > .05$].

4. TARTIŞMA

Çalışmada sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri alt boyutları ile belirlenmiştir. Bunun yanı sıra sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri cinsiyet, çevre eğitimi alma durumu, hizmet yılı, okulun bulunduğu yerleşim birimi, çevreyle ilgili bilgi edinilen kaynak değişkenlerine incelenmiştir.

Çalışmanın birinci alt amacına ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin bilgi, tutum, algı boyutlarında yüksek, davranış boyutunda ise orta seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin ise yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karatekin ve Aksoy (2012, 1429-1430) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmada öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin bilgi ve davranış boyutunda orta, duyuşsal eğilim boyutunda yüksek ve bilişsel beceri düzeyinde düşük olduğunu tespit etmiştir. Öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin ise orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Koç ve Karatekin (2013, 149-151) coğrafya öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin bilgi ve davranış boyutunda orta, duyuşsal eğilim boyutunda yüksek ve bilişsel beceri düzeyinde düşük olduğunu tespit etmiştir. Öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin ise orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Gürbüz, Kışoğlu, Alaş ve Sülün (2011, 6) biyoloji öğretmen adaylarının çevre okuryazarlıklarını farklı değişkenler açısından incelediği bir çalışma yapmıştır. Çalışmada öğretmen adaylarının bilgi, tutum, davranış, algı ve çevre okuryazarlık düzeyleri orta düzeyde çıkmıştır. Bu çalışmalar davranış boyutu ile çalışmamızla benzerlik gösterse de diğer boyutlar ve çevre okuryazarlık düzeyi bağlamında çalışmamıza göre farklılık göstermektedir. Erbasan'ın (2018, 78) sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlığını bazı değişkenler açısından incelediği çalışmasında sınıf öğretmenlerinin çevresel bilgi ve davranış düzeylerinin orta, çevresel tutum düzeylerinin yüksek ve çevre okuryazarlık düzeylerinin ise orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma tutum boyutu ile çalışmamızla benzerlik gösterse de diğer boyutlar ve çevre okuryazarlık düzeyi bağlamında çalışmamıza göre farklılık göstermektedir.

Çalışmanın ikinci alt amacına ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çevre okuryazarlığının cinsiyet açısından değişmediği ve bulgumuzu destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır (Gürbüz, Kışoğlu, Alaş ve Sülün, 2011, 7; Koç ve Karatekin, 2013, 152; Uyar, Karakuyu ve Alanoğlu, 2018, 561; Erbasan, 2018,79). Karatekin ve Aksoy (2012, 1430) çalışmasında kadın öğretmen adaylarının çevre

okuryazarlık düzeylerinin erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuç bulgumuza göre farklılık göstermektedir.

Çalışmanın üçüncü alt amacına ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinde çevre eğitimi alma değişkeni açısından anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada çevre eğitim almayan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin çevre eğitimi alan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karatekin ve Aksoy (2012, 1433) öğretmen adaylarının, Uyar, Karakuyu ve Alanoğlu, (2018, 563) ön lisans öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeyinin bu dersi almayanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşımlardır. Koç ve Karatekin (2013, 152) ise çalışmasında çevre eğitimi alma durumunun öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalar bulgumuza göre farklılık göstermektedir.

Çalışmanın dördüncü alt amacına ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinde hizmet yılı değişkeni açısından anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada hizmet yılı 16 yıl ve üstü olan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin; hizmet yılı 0-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl olan sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erbasan (2018, 79) hizmet yılı 11-15 yıl olan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyinin, hizmet yılı 0-5 yıl olan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erbasan'ın (2018, 79) elde ettiği sonuç bulgumuza göre farklılık göstermektedir.

Çalışmanın beşinci alt amacına ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinde okulun bulunduğu yerleşim birimi değişkeni açısından anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Erbasan (2018, 81) ilde görev yapan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin köyde görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bu sonuç bulgumuza göre farklılık göstermektedir.

Çalışmanın altıncı alt amacına ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinde çevreyle ilgili bilgi edinilen kaynak değişkeni açısından anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gürbüz, Kışoğlu, Alaş ve Sülün (2011, 10) çalışmasında öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çevreyle ilgili bilgi edinilen kaynağa göre değişim göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Elde edilen bu sonuç bulgumuzu destekler niteliktedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlığını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmanın sonuçları şu şekildedir:

Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri alt boyutlarıyla ele alınmıştır. Sınıf öğretmenlerinin çevresel bilgi, tutum ve algı düzeylerinin yüksek, çevresel davranış düzeylerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin ise yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin çevresel bilgi, tutum ve algılarının yüksek olmasına rağmen bunları çevresel davranışlarına yansıtmakta yetersiz kaldıkları söylenebilir.

Çevre eğitimi almayan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin çevre eğitimi alan sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun sınıf öğretmenlerinin aldıkları çevre eğitiminin çevre okuryazarlıklarına etki etmeyecek kadar etkisiz ve yetersiz olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada 16 yıl ve üstü hizmeti olan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin; 0-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl hizmeti olan sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan mesleki yaşamda kazanılan tecrübenin öğretmenlerin çevre okuryazarlık düzeylerine olumlu katkısının olduğu söylenebilir.

Son olarak çalışmada cinsiyet, okulun bulunduğu yerleşim birimi ve çevreyle ilgili bilgi edinilen kaynak açısından sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeylerinde anlamlı değişimin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada çevre eğitimi almayan sınıf öğretmenlerinin çevre okuryazarlık düzeyleri, çevre eğitimi alan sınıf öğretmenlerine göre yüksek çıkmıştır. Bu durumun sebebinin öğretmenlerin lisans düzeyinde aldığı çevre eğitiminin yetersiz olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda sınıf öğretmenlerinin lisans düzeyinde aldığı çevre eğitimi derslerinin daha etkili ve çevre okuryazarı öğretmen yetiştirecek düzeyde olmalıdır.

Hizmet yılı 16 yıl ve üstü olan öğretmenlerin çevre okuryazarlık düzeyleri hizmet yılı 0-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl olan sınıf öğretmenlerine göre yüksek çıkmıştır. Bu durumun sebebinin kıdemli öğretmenlerin çevre eğitimi ile ilgili aldıkları hizmet içi eğitimden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda tüm sınıf öğretmenlerine çevreyle ilgili bilinç kazandıracak hizmet içi eğitimler verilmelidir.

Çalışma lisans düzeyinde çevre eğitimi alan sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır. Lisans düzeyinde çevre eğitim alan bir başka öğretmenlik branşı olan fen bilgisi öğretmenlerinin de çevre okuryazarlık düzeyleri incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Artun, H., Uzunöz, A. ve Akbaş, Y. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Düzeylerine Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 34, s. 1-14.
- Balcı, Ali (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma* (1.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erbasan, Ö. (2018). *Öğretmenlerin Çevre Okuryazarlıklarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Ergün, Mustafa (2009). *Eğitim Felsefesi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Gürbüz, H., Alaş, A., Kışoğlu, M. ve Sülün, A. (2011). Biyoloji öğretmeni adaylarının çevre okuryazarlıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, S. 1, s. 1-14.
- Karakuyu, A. (2018). Çocuk gelişimi öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi. *The Journal of Social Science*. S. 27, s. 17-27.
- Karatekin, K. ve Aksoy, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 1, s. 1423-1438.
- Kışoğlu, M. (2009). *Öğrenci Merkezli Öğretimin Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlığı Düzeyine Etkisinin Araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kıyıcı, B.F., Yiğit, E.A. ve Darçın, E. S. (2014). Doğa eğitimi ile öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerindeki değişimin ve görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. S. 1, s. 503-509.
- Koç, H. ve Karatekin, K. (2013). Coğrafya Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, s. 139-174.
- Moseley, C. (2000). Teaching for environmental literacy. *The Clearing House*, S. 1, s. 23-24.
- Roth, C.E. (1992). Environmental Literacy: Its Roots, Evolution and Directions in the 1990s. (<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED348235.pdf>; 01.09.2019 tarihinde erişilmiştir).
- Sevinç, V., Balkan Kıyıcı, F., Sevinç Altaş, S., ve Altınöz, N. (2010). *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*, International Conference New Horizons in Education, KKTC.
- Tanrıoğen, Abdurrahman (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Teksöz, G. , Şahin, E. ve Ertepinar, E. (2010). Çevre Okuryazarlığı, Öğretmen Adayları ve Sürdürülebilir Bir Gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 39, s. 307-320.
- Uyar, A., Karakuyu, A. ve Alanoglu, Z. (2018) *Ön lisans öğrencilerinin çevresel tutum ve davranış düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*, II.Uluslararası, Multidisipliner Çalışmaları Kongresi, 4-5 Mayıs 2018 Adana.